

Кастусь КІРЭНКА

Над планетай...

Адлучалі прамомы,
Адлучалі арэстры старанна,
І саву развітанна
з вачэй і ў любімай айр...
І вась загірмелі турбіны,
І на крылах урапа
І ўзлітнуцца ў базнежны блакітны
простор.

Клялі дзеі, клялі год
Марш і — гэта вась адарвацца
Ад зямлі,
каб пазнаць
Неабмежны над намі сусвет...
Адарванца і ўзліта,
У сусьці блакітнага ўзнісся,
Дзе Луна і дзе Марс,
Дзе сакрыты дзівячкі планет.

Аж гуляе вышыня,
Знаеце зямлі прыціжненне,
Песуцьмінай высьпай
Ракета ічыць і ічыць,
Вось і спраўджаны мары,
А што ж у душы засмучанне?
Адуцкі не радасць,
А горасць у сэрцы гучыць...

Я не думал тым,
Ік саву рытаваў я машыну
Аб зароне свайм—
Ці мне ўласна вірыцца назад?—
А цяпер
Не пазымаю трывогі:
Ш будзе такая жыццёвая —
З вачэй іх ні прыяду
Да палёў сваіх родных і хат?

Я дачу над зямлёй,
Над планетай, што здружана з намі
Для вылічэнняў,
Для неспіяных шуманіў крэм,
І на мне мігучы
Гарлаў і паселішч агнімі,
І блышчэнне пералімаў
Ранішай чыстаў расы.

Я дачу над зямлёй
І я прага ўсталяваць з высьці,
Бачу ўсё пра сабой:
І свай Мінск і свай Беларусь,
Бачу іх і пучым,
Што вольна наўсціж разлігаіся,
Бачу ты крышнім,
Дзе рокі пачатак баруць.

Бачу ты вольці,
Што сцягнута шумяць зелянінай,
Дзе ў цяжкіх часіны
За Радзіму я кроці на бой,

Бачу нім свае
І на іх—вясёлымі сцяжніны,
Дзе мне стогаі годоў,
Дарага,
Хваліць з табой,
Я не знаў тут ні крыўды —
На роднай зямлі свай брацкай,
Я не знаў тут ні болю,
Якога-б не перамогі!
Ведаў волю і аску,
Ведаў шчасце—за праўду змаганна,
Ведаў радасць сустрэч,
Ведаў кляч незабытых вораг.

І хай будзе ні смутак,
Ці гора, што мне невадома,—
Я-б усё перажыў,
І адолеў усё ў барацьбе,
Хай коць нават ты сэрца
Калісь падарыла-б другому—
Хай! А мне-б толькі быць,
Толькі жыць на зямлі, а хай!

Тут, на роднай зямлі,
Захаваць мне любоў нескрантай
І сардэчную проста
Жыцця свайго песню дапец...
Я дачу ад зямлі,
Я стэрны не парушыў маршрут,
Але радэўграмаў
Крычу:
— Не магу больш жыць!

І яко-ж мне шчасце!
Мане на зямлі маўі шчырай
Зраўмаў—і радэў
Мой лаганне палёт:
— Не хвалюйся, ты сёння
Уладарыш базмежнай той шырай,
Не хвалюйся, будзь смелым,
Шчасалівым той будзе зарогі!

І хусцінаў ты
Калы вішні махасць мне, бачу,
І ўсімхасць сцяга,
І шчыпач—я чую злая:
— Не хвалюйся, мой любі,
Гадзі: я спакойна, не плачу,
Веру: вернешся ты,
Я з табой, як і наша зямлі!

Я цяпер пачу
Над магінімі хвалімі вая,
Я цяпер пачу
Без трывоў на Луна і на Марс,—
Знаю я: непарушыў
Шчасалівы мой ас чалавека—
Жыць з сабрамі заўжым
На зямлі, на Радзіме—у нас!

ТВОРЫ БЕЛАРУСКАГА СКУЛЬПТАРА

У Маскве, у прасторных залах
Акадэміі мастацтваў СССР, адкрыта
шасцёртая выстаўка твораў белару-
скага мастацтва і членаў карэспандэн-
цкага акадэміі. Стала добрай трады-
цыяй перыядычна арганізоўваць
такія выстаўкі. Шкажальна да іх у
наведвальніцкай называлі вылікаў
і гэта зразумела, бо Акадэмія ма-
стацтва аб'ядноўвае буйнейшы май-
строў выяўленчага мастацтва нашай
краіны.

А ў Беларусі на выстаўцы прэ-
стаўлены творы скульптара, члена
карэспандэнцкага акадэміі мастацтва
Зіры Азгура—сэм буйных кампазі-
цыйных партрэтаў (граніт і мар-
мур), прысвечаных савецкім людзям
і нашым зарубежным сябрам.

З цёплых і майстэрствам выка-
наным у шэрым граніце партрэт
прастаўленага беларускага партызана
дзета Талаша.

Партрэт К. Чорнага

Гранітны партрэт скульптара
Вучыцца, зроблены З. Азгурам,
цікавы па кампазіцыі, але ў ім
ёсць некаторыя парушэнні адчува-
ння граніту, як матэрыялу намен-
тальнага з уласцівымі для яго аб-
разнымі формамі.

Зусім іншае ўражанне пакідае
кампазіцыйны партрэт Рабінрана-
та Тагора. У гэтай рабоце З. Азгур
вельмі ўмела і ўдала скарыстоўвае
магчымасці граніту для характа-
рыстыкі індыйскага пісьменніка.

Дзед Талаш

Мудры смуглы твар, адценнем бе-
лізнай сукні валасоў, некалькі су-
хаваты рух на фоне светлага
адзення—усё гэта атрымалася ўда-
ла і выразна. Гэта адзін з лепшых
твораў скульптара на выстаўцы, і
зразумела, ён карыстаецца вылікім
поспехам у наведвальніцкай.

Цёплымі лірычным вобразам пажылой
настаўніцы Дачанка, кампазіцыйны
партрэт Кузьмы Чорнага ў залум-
вай позе, партрэт кампазітара
М. Аладава вырашаны З. Азгурам
у камерным плане. У гэтых работах
скульптар пазбыўся ўнутранага ха-
рактарыстычнага вобраза. Праўда, тут
наглядна некаторае закліпенне
вошкатымі дэкарацыйнымі прыёмамі,
і гэта некалькі перашкаджае аўта-
ру. Мармуровы партрэт Г. Гарэла
па менш удалы, бо аўтар ідзе па
пятак вырашэння вонкавага пазы-
бенства, мала аддаючы ўвагі рас-
крыццю ўнутранага свету персана-
жа.

Увогуле работы З. Азгура пакі-
даюць добрае ўражанне. У скульп-
тара свой почырк, свая манера ра-
боты і кола тэм, якія хвалюць
яго, вельмі шырока. Мастак га-
рыцца сваімі героімі, любіць іх. А
гэта неад'емная рыса савецкага
творца-грамадзяніна.

П. КЕРБЕЛЬ, скульптар.

Партрэт К. Чорнага

Мудры смуглы твар, адценнем бе-
лізнай сукні валасоў, некалькі су-
хаваты рух на фоне светлага
адзення—усё гэта атрымалася ўда-
ла і выразна. Гэта адзін з лепшых
твораў скульптара на выстаўцы, і
зразумела, ён карыстаецца вылікім
поспехам у наведвальніцкай.

Цёплымі лірычным вобразам пажылой
настаўніцы Дачанка, кампазіцыйны
партрэт Кузьмы Чорнага ў залум-
вай позе, партрэт кампазітара
М. Аладава вырашаны З. Азгурам
у камерным плане. У гэтых работах
скульптар пазбыўся ўнутранага ха-
рактарыстычнага вобраза. Праўда, тут
наглядна некаторае закліпенне
вошкатымі дэкарацыйнымі прыёмамі,
і гэта некалькі перашкаджае аўта-
ру. Мармуровы партрэт Г. Гарэла
па менш удалы, бо аўтар ідзе па
пятак вырашэння вонкавага пазы-
бенства, мала аддаючы ўвагі рас-
крыццю ўнутранага свету персана-
жа.

Увогуле работы З. Азгура пакі-
даюць добрае ўражанне. У скульп-
тара свой почырк, свая манера ра-
боты і кола тэм, якія хвалюць
яго, вельмі шырока. Мастак га-
рыцца сваімі героімі, любіць іх. А
гэта неад'емная рыса савецкага
творца-грамадзяніна.

П. КЕРБЕЛЬ, скульптар.

ДАРОГІ КЛІЧУЦЬ

Да кожнага новага імя ў літаратуры заў-
сёды прыгажальна, як да чалавеча, з якім
упершыню сустраеся і чакаеш, што ён та-
ко ж скажа: хочаш дзевачка, што хвалюе
яго, што ён любіць, што невадзіць, што
у яго ёсць на душы. Калі ён толькі паўта-
рае агучаныя тымі ж і боіма выказа-
вае іх, ён добра вылучаны ірок, наўрад ці
будзе чытаць новай сустрэчы з ім, наў-
рад ці будзе яго шукаць.

Калі ж ты ад новага знаёмага пачуў
ціха нячутнае дагэтуль, часам і выказаць
не зусім зграбна, але такою, што атрау
спраўду, ухваляла цябе, ты ваяніш
яго і будзеш чакаць новай сустрэчы. Аса-
бліва прыемна бачыць, як ад сустрэчы да
сустрэчы расце і мужне твай нова друг.

Чытачы вольны новы мастацкі твор,
спадзеючыся пачуць ухваляваны голас аў-
тара, уласцівы голас імя аднаму інтана-
цыю, адчуць яго дыханне, стук яго сэр-
ца.

Рагарнуўшы першую вліжну часопіса
«Полымя» за гэты год, чытач убачыў
новае ў літаратуры імя Еўдзікі Лось.

Першае ўражанне ад не вершаў такою,
што перад намі настолькі і дапытліва
інтуіцыйна шылоў да чалавечага сэрца,
паўстае, імя не абрацца ісці ў літарату-
ру пратантымі спежамі. У большасці
не вершаў гучаць жыццёвыя інтанацыі шы-
рага чалавеча, чуваць крышкі інтуіцыі,
хатні голас, які сваёй цёплым і шыра-
сцю поўна асабіла перажывае, збліжае аў-
тара з чытачом.

Знаёцца, толькі табе аднаму расказаў
Еўдзікі Лось пра сваю мару ісці навола-
нымі дарогамі роднага краю, пра сваё жа-
данне жыць аднымі справамі і хвалаван-
нямі са сваім народам.

Клічуць дарогі даліны,
Клічуць дарогі бліжнія,
Клічуць асфальтам лясотраным,
Прасёлачка тугой...

Ходжанька і няходжанька,
Езджанька і неезджанька —
Клічуць на ўсе кучокі
Роднага краю майго.

Вочы мае, не стамаўцеся,
Ногі мае, не пужайцеся —
Клічуць дарогі свету,
Наперад клічуць мяне!

Прачытаўшы гэтыя радкі, верыць у
шыраццю аўтара, перажываеш, што ён
не спалохаецца цяжкасцей на сваіх даро-
гах.

Жаданні і імкненні маладой партэсы
свадзінна ад жаласнага маладога пакалення
савецкіх людзей.

Не чыноўнімы прадкі былі —
З веку корпаліся на ніле,
А дарунак быў ад зямлі —
Мазаці на руках па сіле.

«Мазаці па сіле» — вельмі далачны
і выразна вобраз спрадзаваных гур
папіска селяніна іаэстрычынскай Белару-
і. Паўстае радзюе, што ў поўнай меры
можна адзіць веліч і прыгажосць нашага
савецкага часу, толькі завіруць у бі-
графіі сваіх бацькоў і дзядоў.

Таму з такою шыраццю і ўраўнаважан-
ня вая:
Мне-б ваямо толькі гэту любіць
Дзі крэм, да-сэрцачнага болі!
Можна не зусім іграбна, але шыра
ваказана гэтая любоў да роднай зямлі. Жа-
данні партэсы змяняю, але не прыме-
леныя, акрэслены і рэальныя:

Хачу з зямлёй не расставана,
Яе шчыпеннем захвалююца,
Хачу ў граніце быць крышталем,
Каб дом фундамент меў трымаць,
(«Беларусь» № 2, 1957 г.).

У вершы «Родзю» Е. Лось вельмі сці-
сла, як у формуле, выказае свае імкнен-
ні, якія прыбліжні не выплываюць, не заплы-
ваюць з агучанымі словамі, а з'яўляюцца
вынікам спраўджаных радзюў, а
з'яўляюцца вынікам спраўджаных радзюў,
доўгіх разважаньняў, спрэчак з сабраўка-
мі і з самай сабой. І вось вынік разважа-
няў, якія сталі дэвізам маладога чалавеча
нашага часу:

Трэба думаць аб шчасці, і як яго ўзяць,
Як яго абераць, як другім яго даць.
Трэба думаць аб сэрцы галючым,
Трэба думаць аб сэрцы бялошчым.
Трэба думаць, якою дарогай ідзець
І каго за сабой той дарогай выдзець.
Трэба думаць, каб выраслі дзеці,
Аб спакое, аб міры на свеце...
Трэба думаць для справы, аб справе.
І ніколі, ніколі—аб свае!

(«Беларусь» № 2)
Тут кожны радок энергічным, граніты і
Сяргей ГРАХОЎСКІ.

М. КАНЦАВЫ.

насе вліжну савесную нагужу. Чытачы
гэтыя радкі, перажываеш, што наво-
ныя імя для літаратуры прыгажаль-
на, а з'яўляюцца гэтымі запаметнымі жа-
даннімі маладога аўтара, імя ён кіруецца
у імя шчы жыве.

Вершы Е. Лось, што ўпершыню толькі ў
гэтым годзе з'явіліся на старонках часопі-
саў, сапраўды лірычныя і шчырыя. У іх
гучыць жыццёвы голас маладой партэсы,
ухваляваны, то разважаны, то а потым
добрамыслівай іроніі. Але не ўсе імя роўны
па сваёй імясці і дэманстраванні. Аднак
паэту, які «духа» для справы, аб справе,
не патрэбны ніякія сёкіні на маладоцце.
Маладая партэса толькі спрабуе голас, ён
часта дамаецца і фальшывы, але свай
голос у ле, біспрачна, ёсць.

Е. Лось імя не ў поўнай меры валодае
вершам, часта даруе сабе тое, што паў-
ла, не даравала-б нікому іншаму. У ле а-
рычным вершы, змешчаным трыціа аўта-
тара ў «Чырвонай амене», ёсць такая
страфа:

Давіццява з пудоўнаю кніжкаю
Лі рэчкі страчала штодзя;
Юнацтва — вайны успышкаю,
Спадохамі агня.

Гэтыя сказы не пазымаюць сімпатэічна-
на аманіаў. Тым і незраўнава, хто жаго
страваў з пудоўнаю кніжкаю — аўтар свай
дэцінства, ці дэцінства аўтара. Або:

Толькі памяню, як на клычуху
Пешчу дымаў бусам,
Толькі памяню, як у пунях
Сена падалі валы.
(«Мінская праўда», 13/1-57 г.)

Імя-ж імясці, як не пехатою, могуць
дымаць бусам? І зусім незраўнава, як
могуць падаць сена валы? Неахайнасць і не-
дапрацаванасць радка прывала да відавоч-
най недарачнасці.

Літва абходзіцца Е. Лось і з моваю
Імя, паўна, ветае, што няма ў беларускай
нове слова «спалох», а «спалох» мае зусім
іншы сэнс. Самачынная ўводзіць паэтка
у вершы для захавання памеру і кароткіх
качэчкі прыметніка: «Ох, прыгомы (аке-
мет прыгомы) хлопцы на Украіне».

Прыметны прыгомы можа быць толькі а-
значаннем імя назоўнага адрывочнага імя
Імя ўжывае і такіх дэспрыметнікаў і
кароткіх калячэчкі, як сусоўна-настоюч
і іншыя. Мала прадуе Е. Лось і над рыф-
маў. Часцей ад усё ў ле трапіваюць рыф-
мы гэтыя або паўтраяныя тысячу
радоў іншымі паэты («сонца-басноўна»,
«доло-боло», «бурацкі-ліхачкі» і інш.).

Пажыра аналізі сугучнасць у такіх рыф-
мах, як «раскалаць-паказаць, «забыла-імя-
вала», Калі чытаеш радкі з такімі рыфмамі,
дэцэпа, нібы пазнаўнаў на гэтым мес-
це.

Імя ў музыцы тэм, так і ў вершы да-
дэцпа свежая рыфма падкрэслівае паўноў
думку, зававае вузлаюк у жанцы радка,
і верш ужо не распаўзаецца.

Добрыя паўці, цяжыя думкі, імя
ёсць у першых вершах Е. Лось, многія
траціць праз недакладнасць, а часам і не-
ахайнасць форм. Дэцпа пераціць паўноў
думку, паўцінае паўціны можа
толькі самым дакладным словам, а яго па-
тэрына настолькі шукаць у багатай і невы-
чэрпальнай народнай мове. Мы-ж часам
забываем пра гэтае багацце, не заўважам,
як чарпее і бяднее наша паэтычная мова.

Мне думаецца, што кожны паэт павінен
быць у нейкай ступені фалькларыстам-ама-
тара: волькі трапіта, мудары, нарэзна-
га і саваятага паэту ён у народзе, імя
жорэчна фарбы знойтаў у скарбіцы на-
роднай творчасці, а імя багатае і ўда-
нальваецца з кожным днём. Наша моладзь
не павіна абмяжоўвацца паўціным
слуханнем, які склаўся за паўціны гады
гісторыі нашай літаратуры, а ўбагаціць
яго свежымі, вобразнымі, ёмістымі словамі
і зваротамі, поўнымі моўнымі фарбамі і а-
цэнкамі.

У гэтых адносінах многа трэба чакаць
і ад Е. Лось, імя арабіла небагі пачатак
Дарогі, што клічуць ле, будуць складалымі
і вядлікімі. Будуць пошукі ўласнага
голосу, будуць творчыя пакуты і распра-
ваўны, уалты і ўдзчы, і чым іх будзе
больш, тым болей цікавага і сапраўды па-
чытача зможа імя стварыць.

Хочацца, каб у наступную сустрэчу ў
не вершах імя жага менш было аграўаў і
выпадковых радкоў. А чытачы, біспрач-
на, чакаюць гэтай сустрэчы.

Сяргей ГРАХОЎСКІ.

ЛІТАРАТУРНАЯ ХРОНІКА

Пісьменнікі ў суворайцаў

Шкаль была сустрэча беларускіх
пісьменнікаў з асабістым саставам Мін-
скага суворайскага аучылішча. У прастор-
най і сцяпай ахвотнай зале сабраўся
суворай маладымі і сарваці класцаў, а
таксама іх вылікаў, афіцэры — кама-
ндзіры аддзяленняў і рот.

З уступным словам выступіў пісьменнік
Александр Міронаў. Ён расказаў суворай-
цам аб новых творах беларускай літарату-
ры, прысвечаных Савецкай Арміі і Ваен-
на-Марскому флоту.

Цёпла спаткамі ўсім прысутным, паэт
Максім Танк працягаў новым вершы з
шыкла ад Заходняй Еўропы. Свае творы,
прысвечаныя жыццю і службе савецкіх
воінаў, прачыталі Міхась Калачынскі,
Петро Прыходзька і Мікола Аўрамчык.
Пісьменнік Язэп Семіноў паказваў
маленькіх сабраў-выхаванцаў у вершамі
Джэні Радары ў пераказах на белару-
скую мову.

Беларускіх пісьменнікаў рабывалі ў ка-
зармах і класках, у якіх жылі і вучы-
ца мінскія суворайцаў.

Памяці Ф. Багушэвіча

Дзень ў Кушлянах, на будынку, у якім
жыў выдатны беларускі паэт-дэмакрат
Ф. Багушэвіч, была ўстаноўлена мемары-
яльная дошка.

чым шляхам Ф. Багушэвіча. З цікарымі
ўспамінамі выступіў месцовы жыхар
К. Алхімовіч, які расказаў пра асабісты
сустрэчы з паэтам. Каласнік П. Мілейша
прадэкламаваў некалькі вершаў Багушэві-
ча, які ён вылучыў напамінаць ішч ў дэ-
рвоўшчым час.

Апавяданні К. Чорнага на ўкраінскай мове

Украінскае выдавецтва «Молодь» выда-
ла выдатны зборнік апавяданняў
Кузьмы Чорнага «Маленькая жанчына».

праціка на ўкраінскую мову арабілі
П. Тычынна, П. Панч, Б. Чайкоўскі, І. Гры-
гаровіч і інш. Тыраж кнігі — 30 тысяч
экземпляраў.

Гэты паэзі быў прысвечаны літаратур-
наму вечар у Кушлянскай сельскай бібліа-
тэцы, якая носіць імя слаўтава зямляка.
Згадана бібліятэкі Л. Саўрыноўці па-
казыва прысутных з жыццёвым і твор-

чыя паміж Ф. Багушэвіча. З цікарымі
ўспамінамі выступіў месцовы жыхар
К. Алхімовіч, які расказаў пра асабісты
сустрэчы з паэтам. Каласнік П. Мілейша
прадэкламаваў некалькі вершаў Багушэві-
ча, які ён вылучыў напамінаць ішч ў дэ-
рвоўшчым час.

Неадкладная справа

У студзені 1957 года ў Гомелі прахо-
дзіў дэспціцыйны семінар мастацкіх кі-
раўнікоў раённых дамоў культуры, пры-
свечаны падрываючым да абласнога фе-
стывалю. На семінары слуханні ўнімаўся
пытанне: чаму няма започага аддзяле-
ння для бялінаў і харвакоў у Гомельскім
музычным аучылішчы?

У Гомельскай вобласці 32 раёныны да-
мы культуры, і толькі ў чатырох з іх ёсць
кіраўнікі самадзейнасці са спецыяльнай

музычнай адукацыяй. Многія з кіраўнікоў
самадзейнасці, якія хочуць павысіць свой
прафесіянальны ўзровень, не могуць па
тых ці іншых прычынах займацца на ста-
цыянары.

Трэба падумаць Міністэрству культуры
БССР аб тым, каб арганізаваць започнае
навучанне бялінаў і харвакоў у музыч-
ным аучылішчах рэспублікі. Гэта павы-
сіць узровень нашага самадзейнасці.

В. ФІЛІМОНАЎ,
загадчык навучальнай часткі
Косаўскага дзіцячага дома.

І не кратуюся, бачыцца спужуць
дзівячым задуменнасцю.
— Гадзі, нябога, — раптам нібы пра-
чынаецца дзівячым Іван, — як людзі забу-
даліся! Вуліца, як Ноўкі ў Петра-
градзе!

Дзівячкі памытае ўсё імя той «Петра-
град», дзе ён некалі, ішча да імперыя-
лістычнай вайны, працаваў грузчыкам.

— А калі мы ваясоў і сорах шосты
годе з Грышкам (зацем) заклаўлі
падумак пра сваю хату, дык воець тут
(ён махае рукою за плот), як вокам ка-
ніць, цытуеся калючыя імясці дра-
ты. Дзюг быў. Гэта яны тут нашых
вайнаваўных катавалі.

Дзівячкі Іван цяжка ўдымае і зноў
налоўта замаўвае: у яго самога дзе саво-
ва не вярнуліся з вайны. Хто ведае,
можна за такім калючым дротам і яны
страўі сваю саўдзючкую смерці.

— А як забудваліся, і я кажу сваім:
«Дзівячкі сад пасадзілі...» Дык і ён і яна
(гэта значыць, і зяць і дачка) аграду на
смак мяне паднялі. «Калі ты яе дачка-
кашета, той садзілі?» «І я, кажу, мо-
жа і не дачкакася, але-ж я і вошы
дзюці дачкакася». «Садзі», — ваячуць...
Ну а і ўваўца. Не ваярыш, усё гэтыя
шчынкы і сяды за чатыры няроўны на
свае насьці. Быў у мяне адны знаёмы са-
лоўці. Дык і мяне гэты сад без грошай
падаравалі... Намёр летас. Не такі ішч

Міхась ЛЫНЬКОЎ

ПАД СОНЦАМ ІНДЫІ

Вялікі гуманіст

шчасці для чалавечтва, аб гармоніі між... Аптымістычны светогляд Лангфела, ра яго ў высокае прызнанне чалавек, навісьць да ўсякага фальшу і несправядлівасці, да ганяў і сумлення і ўласнай кішкі блізка і сёння сэрца пацвоў людзей.

Георгі ЛАНГФЕЛО

Страла і песня

У паветра кінуў я стралу,
Страла упала на зямлю;
Мне невядома, дзе лягла,
Якую дала крышчу маю.
У паветра песню кінуў я,
Яе палслухала зямля;
Ува, зрок не мог нічы,
Куды упала, прасачыць.

Досвіткі

Сумныя, змарныя досвіткі,
Вечер падніўся на бой,
Крылімі птушак шалёных
Пырскае белы прыбой.
Сішніа ў рыбакан хаче,
Тае газнічна мгла,
Бедная, бедная дзеўчынка,
Каля акна прылягла.
Пільна ўглядаецца ў сямру,
Вочкі шукаюць ягосі;
Ці не прыстане на бераг
Доўгачаканы госці?
Холіць на хаче жанчыне,
А за жанчынае—шчы,
То аж пад столь завяіаецца,
То прападе ў куне.
Вечер у шыбу стукне,
Казаны сніде туман,
Слухае, слухае дзеўчынка,
Глуха шуміць акіян.
Вечер галосіць і енчыць;
Вяд набігае здалёк—
Рынуўся ў сэрца да маці,
Кодеры зьмуў са шчок.
Праклаў з англійскай мовы
Юрка ГАТРУК.

Сон раба

На полі рыс ён не дажу,
Не выцерпеў пакут.
О, колькі за кароткі век
Знаў ён гора тут!
Ён на пяску з сярпом ляжаў
І ўспоміну родны кут.
Яму прысніўся вольны край.
Дзе горды Нігер іць,
І палмавы залены гаі,
Вітаў яго здалёк;
З гаю выслы караван
Спускаўся на лужок.
Угледзеў жонку ён сваю
І лезак дарагі —
Іх імя рой: — Мой тата! — Мой!
І ён абняў усіх.
Залпаку бедны негр у сне,
Калі пабачыў іх,
І вась ён мчыцца на камі,
Не раб ён і не жнеці,
Напоўнен стрэламі калчан,
Ён малалы баец;
Б'е калітом, сячэ хвастом
Арабскі жарабёк.
Перад вачамі ў вышні
Чырвонакрылы сьвят,
Фламіні яркі ляціць,
Паказваючы шлях
Да афрыканскіх берагоў,
Пад чарачны дах.
Гена жудасна крычыць,
Рыкае ўночы лёў,
Трашчыць трэсьце—гіпатам
Лісьці зрывае з дрэў,
Шуміць лясам,—іх галасы,
Я ўрачысты спасы.
Як вольна дыхала зямля!
Ні бур, ні навальні,
Ён слухаў музыку жыцця
І зван лясных крыніц.
Прымы сон, Смяецца ён,
Упаўшы тварам ніш.
Але тут кат сханіў бізун
І негра біць пачаў,
Пасля, нагою пхнуўшы ў бок—
«Здох, падла!»—прабураў,
Палла сонца мершвака,
Свабоды негр маўчаў.

Канферэнцыя чытачоў нашай газеты

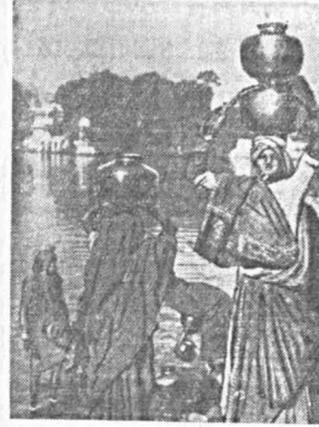
24 лютага ў клубе Мінскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна адбылася канферэнцыя чытачоў газеты «Літаратура і мастацтва». Прасторную глядзельную залу запоўнілі студэнты з заважна аддзялення тэхнікума, якія прыехалі ў Мінск на экзаменацыйнае сесію, а таксама студэнты спецыяльнай і выкладчыкі. На працягу сустрэчы з бібліятэкарамі прышлі супрацоўнікамі рэдакцыі і пісьменнікамі—С. Я. Давыдовіч, Э. Валасевіч, Я. Даніш, П. Прыходзька, А. Русеўскі, Я. Скрыган, М. Ткачоў.
Вечар адкрыў супрацоўнік рэдакцыі крытык С. Александровіч. Інфармаваў аб рабоце адрэдактарыя гаварыла аб будучай самастойнай рабоце.
— Нас многіма навучнікі тут, у тэхнікуме. Мы хутка пазедем на самастойную работу. Але ў многіх маладых спецыялістаў апускоўна крылы ўжо на першых кроках самастойнага жыцця, бо сустрэкаюць іх аддзелы культуры не вельмі ветліва. Усе іх клопаты зводзяцца да напісання загаловаў аб прызначэнні выпускніка на работу ў тую ці іншую культурна-асветную ўстанову. А пасля пра яго забавоўвае. Вось мяне і хачелася б, каб газета змяшчала на сваіх старонках артыкулы пра такіх горадзянаў, якіх пажалеваць, каб не забывала рэдакцыя нас, маладых выпускнікаў, якіх ўпершыню пачынаюць свай працоўны тэрмінал, друкуе больш матэрыялаў аб рабоце сельскіх устаноў культуры.
Тав. Найдзёнік гаварыў аб тым, што газету ўсё-ж будзе чытаць калгаснікі і сельская інтэлігенцыя. На не старонках артыкулы многіх матэрыялаў па мастацтву, але многія з іх не даюць нам нічога новага.
Галоўны рэдактар Мікола ТКАЧОЎ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастэнт ПРЫХОДЗЬКА, Раман СБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

Праз колкі хвілін заходзіць другі мадэльчык, таксама мадах-пілігрым. Але па адзенню, па ўсім сваім абліччы ён зусім не падобны на свайго папяродніка з Тыбета. Ён босы, з непакрытай галавой. Жоўты хітон не прыкрывае правага пляча і рук. На голых руках чорныя ажурныя пальчаткі. Калі пілігрым выйшаў з храма, мы запыталіся, з якой ён краіны. Ён адказаў, што з Камбоджы. Даведаўшыся, што мы савецкія людзі, выказаў шчырае захапленне: «Я ўпершыню бачу савецкіх людзей, і толькі чуў, што людзі вайшай краіны—вельмі добрыя людзі».
Маспювы мадэльчык амаў што не відзеў у гэтым храме. Яны ў большасці індусты, для іх паслуг храмы і мадэльчы ў самім горадзе.

А на беразе, на сходках, на пляцоўках і проста на каменных тумбах размесціліся шматлікія жабракі, калекі. Тут-жа ідзе гандаль рознымі амузетамі, кветкамі, свечкамі і рознымі іншымі рэчамі рэлігійнага ўжытку. Сам-там рыхтуюцца да правядзення рытуалу крэмацыі, якая і адбываецца тут-жа, да самай вады, на спецыяльна адведзеных пляцоўках. І ўсюды снуюць неспіханыя разнастайныя пітвой вады, чаю, розных народных прысмакаў.
Ганг — свяшчэнная рака. Запанетная жара кожнага прававернага індусты — паводзіць на яго берагах, акунуючы ў яго вады. А калі надыходзіць старасць, калі адчувае чалавек набліжэнне свайго апошняга дня, ён намагаецца дабрацца да Ганга, каб памёрці на яго берагах. І дабраўшыся, і паміраючы, і хваваючы іх за конт тых медзякоў, якія скідаюць прахажы на прыкрытае пошчакай цела на жоўчынка. Грошы патрабую на вышэйшую дробу для крэмацыі. Тых, хто памёр на беразе Ганга, веруючыя лічаць шчасліўцамі.

Па-рознаму тракуюць людзі чалавечы шчасце...
І тут-жа, на беразе, бачым тых, хто да гэтага шчасця прыходзіць па-іншаму, відзе, па-новому. Сярод пілігрымаў, якія адрэаду вылучаюцца сваім выглядам, мы заўважаем і групы моладзі. Гэта мясцовыя студэнты, наведвальнікі шматлікіх каледжаў. Яны таксама акунуючы ў ваду, але робяць гэта зусім інакш, без таго маўклівага магічнага стварэння свяшчэнных вод, як гэта робяць пілігрымы. Яны спускаюцца ў ваду ў трусах, мышцы, чысцяць зубы. Выбраўшыся на бераг, робяць фізкультурную зарадку. Гэта звычайнае раўнянае купанне, а не святое абмыванне. Яны прымаюцца асобна ад пілігрымаў. Праўда, яны робяць усё ціха, без гучнага пляскання ў ваду, без шуму і гаму, каб не парушыць паўнага парадку гэтага месца, не абразіць пацуючы веруючых.

Знаёцца, што стары Ганг, зірнуўшы на моладзь, і сам пачынае маладзец. Глыбокі, шырокі, ён імкнаецца імчыць свае воды міна гарадскіх берагоў, сям-там ускіпае пеністымі вірамі, алегку нагойнае човен на сваіх валах. У сонечных струменях гарэзна куваюцца, гуляюць валажны дэльфіны. Не заўсёды Ганг такі мірым і лагодным, ён саўсёны. Яго сілу, чым лютую, багатастасую, добра ведае горад. Аб гэтым сведчаць—белыя гарызантальныя паласы, выведзеныя фарбай на некастрыках дамах на ўзроўні другіх і трэціх паверхаў. Гэта памятка аб вялікай наводзе, якая не так даўно набыла багата шкоды гораду, затаніўшы асобныя раёны, зруйнаваўшы багата будынкаў. Разгневаны Ганг, забуючыся на свае свяшчэнныя абавязкі, палмў і культуру з берага пазы храм. І да гэтага часу стаіць старыца ў ваду купаць гэтага храма.

Ля стаўка

аснову сучаснага дзяржаўнага герба республікі Індыі.
Непадалёк ад Сарната мы выпадкова трапілі на заняткі ў адну пачатковую школу. На невялікай пляцоўцы побач з разгалістымі дрэвамі сідзелі проста на зямлі малыя бенарэцы, размесціўшыся больш-менш правільнымі радамі. У руках іх былі грыфенныя дошкі, грыфелі, яны старанна вышывалі літары, словы. Вучні былі зусім маленькія. Трэба сказаць, што ў Індыі ў пачатковую школу дзяцей паступаюць з пяці-шасцігадовага ўзросту. Сярод дзяцей праходзіць настайнік, рабіць малюк, вышываў прыклады на класнай дошцы. Наша раптоўнае з'яўленне некалькіх паруміла наладжаны распарадак, і мы, павядаўшы настайніку і яго малым, выхаваным добрых поспехаў, пакінулі гэтую школу, якая не ведае ні снен, ні даху, ні лавак і не кваліфікацыя пра паліва на зямлі.
І хадзі індыйскае сонца і кампансавала да п'янай ступені востры недахоў у шкільных будынках, усё-ж хачелася б бачыць гэтых маленькіх і слаўных бенарэцаў у больш зручных для вучобы ўмовах.

Увядзіце Бенарэса такі-ж, як і ў іншых індыйскіх гарадах. І толькі ў раёне так званай базару яны ператварыліся ў літаральна ў згігаладобныя шчыліны, у якіх цяжка развівацца тром-чатыром чалавекам. Ніжэй транспарту тут не праціць, сродкі не забіраюцца нават рыжыя-велькі-спіядысты. І хадзі дамы тут зусім невысокія—у два, тры паверхі, суды слаба дасягае сонца, і ў гэтых цяснінах пануе поўмроч.
Цесна тут страшэнна. Брамы, майстэрні, розныя мадэльчы нібы спрашаны ў адно прае, у нешта падобнае на катакомбы ці на некую дзікую фантамагорыю. Хутчэй выйраіся з гэтых пясін на больш прасторную вуліцу, каб дыхнуць свежым паветрам і сустрэцца з сонцам, з якім мы ўжо асвойталіся, прывычаліся да яго спякоты.

Засядаючы на беразе Ганга, зірнуўшы на моладзь, і сам пачынае маладзец. Глыбокі, шырокі, ён імкнаецца імчыць свае воды міна гарадскіх берагоў, сям-там ускіпае пеністымі вірамі, алегку нагойнае човен на сваіх валах. У сонечных струменях гарэзна куваюцца, гуляюць валажны дэльфіны. Не заўсёды Ганг такі мірым і лагодным, ён саўсёны. Яго сілу, чым лютую, багатастасую, добра ведае горад. Аб гэтым сведчаць—белыя гарызантальныя паласы, выведзеныя фарбай на некастрыках дамах на ўзроўні другіх і трэціх паверхаў. Гэта памятка аб вялікай наводзе, якая не так даўно набыла багата шкоды гораду, затаніўшы асобныя раёны, зруйнаваўшы багата будынкаў. Разгневаны Ганг, забуючыся на свае свяшчэнныя абавязкі, палмў і культуру з берага пазы храм. І да гэтага часу стаіць старыца ў ваду купаць гэтага храма.

Каб крыху ўціхамірыць Ганг і захаваць ад размывання гарадскі бераг, у пасобных месцах уздоўж берага забі-

турную зарадку. Гэта звычайнае раўнянае купанне, а не святое абмыванне. Яны прымаюцца асобна ад пілігрымаў. Праўда, яны робяць усё ціха, без гучнага пляскання ў ваду, без шуму і гаму, каб не парушыць паўнага парадку гэтага месца, не абразіць пацуючы веруючых.

Асабліва расчуліла нас дэлегацыя вучняў-дзяцей, якія наведвалі да нас проста ў атыль, каб пераказаць свае падарункі для савецкіх дзяцей. Яны прынеслі з сабой спецыяльна сплеченыя валіны дошкі, у якіх былі акуратна запаканыя падарункі. Чаго тут толькі не было: і кардонная размаляваная мадэль індыйскай хаты, і зробленыя кілічымі рукамі гайнаны талдышкі з багатым арнаментам, і розныя малючкі, і паштоўкі, і нават мініятурная статуэтка бога навучання. А да ўсяго гэта на-мастачку размаляваны адрас з надпісам: «Ад каштоўнасцей Індыі—савецкім дзецям».

У нас мае ўжытак фразы: дзеці — кветкі шчасця. Індыйцы называюць сваіх дзяцей каштоўнасцямі Індыі.
Дзеці прывалі ў нас каля двух гадзін. Спявалі, ігралі на музычных інструментах, выканалі некалькі танцаў, дэкламавалі вершы. Асабліва запомнілася нам песня, дзе паўтараліся рэфрэннае словы: прыходзіце да нас, прыходзіце! Паколькі ўсё гэта адбывалася ў агульнай зале гасцініцы, мізавольнымі гледачамі і слухачамі гэтага дзіцячага канцэрта аказаліся амерыканцы, англічане і іншыя. Яны шчыра здзіўляліся, чаму гэта да нас, савецкіх людзей, індыйскія дзеці ставяцца з такой выключнай павагай і прыязню.
У Алахабадзе мы прывалі багата сустрэч з рознымі групамі насельніцтва. Наведалі клубы работнікаў народнай асветы, асацыяцыі пісьменнікаў, журналістаў, вучоных гісторыкаў. Былі спецыяльна прызначаныя кадры, на якія скаікаліся прадстаўнікі розных груп інтэлігенцыі. Наведалі вышэйшы суд правінцыі, дзе нас азнамілі з парадкам выдання судовых спраў. Пабывалі на судовых пасяджэннях, на якіх бачылі ўсё працадуру і абставіны гэтых устаноў. Дарчы, у свой час у Алахабадскім вышэйшым судзе прадаваў адвакатам чыпершнік прам'ер-міністр Індыі пан Джавахарлал Неру.
Яго тагачасны партрэт вісіць у прасторнай бібліятэцы адвакатуры гэтага суда. Судзейскі і адвакацкі персанаж выступілі на афіцыйных пасяджэннях у традыцыйных чорных мантыях і белых галштукх.
Мы наведвалі ў Алахабадзе і ў адну з індыйскіх медыцынскіх устаноў,— гарадскі раздільны дом, які носіць імя свайёй заснавальніцы—Камелі Неру, пажойнай жонкі сучаснага прам'ер-міністра (яна памерла ў 1936 годзе). Гэтая ўстанова зрабіла на нас прыемнае ўражанне. Мы наведлі ўсе палаты, хірургічныя і амбулаторнае аддзяленні, гаспадарскі сектар бальніцы і г. д. Урачы, сестры (у асноўным жанчыны) са шчырым захапленнем гаварылі нам, што большасць медыцынскага абсталявання і інструментаў—ін-

Абсерваторыя Сінгха ў Джайпурі.

важца ў грунт металічныя шпунты, якія забяспечыць павольны, больш важныя ўчасткі ад небяспекі падмывання.
Ганг — прыгожая паўночная рака. Доўга мы любаваліся ёю, развіваючыся з Бенарэсам, гэтым аргінальным, дзікавым горадам. Гэта не толькі рэлігійны цэнтр, не толькі «свяшчэнны» горад. Бенарэс з'яўляецца і вялікім культурным цэнтрам краіны. Яго ўніверсітэт, яго каледжы рыхтуюць тыя шматлікія нацыянальныя кадры, якія дапамогуць народу хутчэй пазбыцца прыкрых ценяў мінулага.

З Бенарэса мы паехалі поездам у Алахабад. Індыйскія паватныя крыху адрынаюцца на свайму выглядзе ад нашых. Вокны ў вагонах ніякія. Купіць ізаляваны адно ад другога. Кожнае купе мае свой асобны ўваход зводору, так што ў часе руху поезда вы не зможаце ні праціскацца па вагону, ні тым больш трапіць у суседня вагон.
На кожнай станцыі тая-ж самая мітусня, якая ўласціва вакалам усёго свету. Але ёсць і свае асаблівасці. Гучна выкрываюць хлапчукі-разноскія словы: «спаны», «спаны». Спачатку мы не разумелі, да каго стасуюцца гэтыя словы. Аказалася, паны — назва беталю (пахучыя лісты адной расліны разам з іншымі вострыма спецыямі), які любяць жавалі індыйцы. Багата на пераход разнастайнага ачышчальнага пітвой вады, а таксама чаю, кофе, якія разнастайна ў пасудзінах, крыху падобных на нашы самавары. У кожнага разнастайна гэтых напіткаў ёсць ішоце на кошыку, поўнаму невялікіх бід-

дзайскага паходжання. У палатах усюды панавала чысціца, багата было паветра і сонца. Нам паказалі і самых юных грамадзян Індыі, якія толькі што нарадзіліся ў сцянах гэтага дома. Мясцовыя газеты, якія падрабязна і прыязна асвятлялі кожны наш крок, пісалі наступным днём, што нам вельмі спадабалася самай маленькія па ўзросту «каштоўнасці Індыі».
У гэтым доме мы знаёміліся з сістэмай аплаты за карыстанне лічэбнай устаноў. Адна палата была бясплатнай. Праўда, на стады пасаражыне такіх палат сталі скарачкі, у якіх кліенткі магалі, калі яны мелі на гэта магчымасць, кідаць тую ці іншую манету, глядзячы на свайму дастатку. Другая катэгорыя палат была напаловатнай — за суткі знаходжання ў такой палатэ трэба было плаціць 3 рупіі і 8 ан. І трэцяя катэгорыя — платная. Тут за суткі плацілі 8 рупіі. Але трэба сказаць, што асаблівая розніца паміж палатамі — у абсталяванні, у бялізне, у абслугоўванні — мы не знайшлі.
Імя Камелія ў перакладзе з саскрыту азначае лотас. Усе арнаментальныя ўпрыгожванні бальніцы, росліны на сцянах, разьба на дэсцічных поручках, архітэктурнае афармленне фантана перад бальніцай маюць у аснове свай лотас.
Мы паказалі медыкам гэтай устаноў добрых поспехаў у іх высокароднай прадцы, а кліенткам—добрага здароўя і светлага мадэрніскага шчасця.
На развітанне Таварыства індыйска-савецкай дружбы наладзіла нам урачысты прыём, які прайшоў у выключна прыязнай і таварыскай атмасферы. Мы надоўга захаваем у памяці прозвішча адваката пана Сарана, аднаго патрыёта свайго горада. З вялікай гасціннасцю ён сустракаў і праводзіў нас, калі плаціў, каб мы былі пастаўлены ў самыя спрыяльныя ўмовы і ў сэнсе атыльнага абслугоўвання, і магчымасці наведаць усе даступныя мясціны горада, і забяспечыць транспартам (у Алахабадзе такія няма, прыватных машын мала) і г. д.
Назаўтра раніцай нас праводзіла на вакзал і кланатліва пасадзіла ў вагон вялікая група нашых сапраўдных сяброў, прадстаўнікоў розных груп грамадства. Былі тут і нашы маленькія сябры — дзеці горада Алахабада.
Праз дванадзят гадзін мы прыехалі ў Дэлі. Ахтуль самалётам вылетелі ў Бамбей, вялікі прамысловы і партовы горад на беразе Аравійскага мора. У гэтым горадзе мы пражылі тры дні, чалавечы месці на самалёт, каб падацца ў дарогу на Радзіму.
Некалькі слоў яшчэ аб некастрыках прыемных асаблівасцях і абліччы, у самой атмасферы індыйскіх гарадоў. За ўвесь час, што мы былі ў краіне, мы ні разу не бачылі на вуліцах яе гарадоў, нават такіх буйных, як Бамбей, і п'яных або хуліганых, дабрашараў і да іх падобных. У Індыі існуе суці закон. Праўда, калі ў сям'і індыйца трапаецца якая расаўна, урачыстая падае—вяселле, нараджэнне дзіцяці, тое ці іншае свята, — сям'я атрымоўвае дазвол на набыццё ў спецыяльным магазіне належнай колькасці тых ці іншых напіткаў. Без такога дазволу ніхто не атрымае ні грама спіртнога.
І шчы — а гэта самае галоўнае — аб чым-бы мне хачелася сказаць у заключэнне сваіх нататкаў, гэта аб той выключнай гасціннасці, таварыскай цеплыні і добраўжыванасці, з якімі ўсёгды сустракалі нас, савецкіх людзей, індыйцы. У савецкіх людзях, у савецкім народе бачыць яны сапраўдных сваіх прыяцеляў і надзейных саюзнікаў у барабце за мір, за мірнае існаванне народаў.

Свяшчэннае абмыванне ў водах Ганга

Заканчэнне Пачатак у нумарах за 26 студзеня, 13, 16, 20 і 23 лютага г. г.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень у сераду і суботу.

АДРАС РЕДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка адрэдактара—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-21-53.